

KARDIOLOGIA SPORTOWA NA DRODZE ŻYCIA NAUKOWEGO I SPOŁECZNEGO PROFESORA JERZEGO P. DUBIELA (1937-1991)

Henryk Kuński

Przed 15 laty zmarł Profesor Jerzy Paweł Dubiel, lekarz internista i kardiolog, filozof, profesor zwyczajny medycyny, kierownik Zakładu Hemodynamiki i Angiokardiografii, później I Kliniki Kardiologicznej Instytutu Kardiologii Akademii Medycznej w Krakowie, lekarz Wojewódzkiej Przychodni Sportowo-Lekarskiej w Krakowie i członek Krajowego Zespołu Specjalistycznego ds. Medycyny Sportowej, a w latach 1986-1991 jego przewodniczący.

Urodzony 18 VIII 1937 r., studiował na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej w Krakowie i jego późniejsza praca była związana z tą uczelnią do końca życia. Po uzyskaniu dyplomu lekarskiego w 1960 r., rozpoczął pracę jako wolontariusz, od 1963 r. asystent i starszy asystent kliniki Chorób Wewnętrznych pod kierunkiem doc. dra Władysława Króla. Dyplom doktora medycyny uzyskał w 1966 r., doktora habilitowanego w 1973 r. W 1969 r. zdał egzamin specjalizacyjny II st. w zakresie chorób wewnętrznych i w 1973 r. II st. w zakresie kardiologii. W latach 1971-1978 był adiunktem Kliniki Wad Serca. W 1975 r. pracował w charakterze „research fellow” w Division of Cardiology, Department of Medicine, School of Medicine, University of Missouri-Columbia, Columbia, USA, którym kierował prof. R. H. Martin (dziesięć lat później został zaproszony do tego ośrodka jako „visiting professor”). Po powrocie z USA, od 1976 r. rozpoczął jako lekarz internista współpracę z Wojewódzką Przychodnią Sportowo-Lekarską w Krakowie, kontynuując badania naukowe sportowców w placówkach akademickich. W 1978 r. został powołany na stanowisko docenta etatowego i w następnym roku został kierownikiem Zakładu Hemodynamiki i Angiokardiografii Instytutu Kardiologii. Tę funkcję pełnił do 1986 r., kiedy to już jako profesor nadzwyczajny (od 1984 r.) objął kierownictwo I Kliniki Kardiologii w tym Instytucie. W 1991 r. otrzymał tytuł profesora zwyczajnego.

Dorobek naukowy profesora Jerzego Dubiela jest niezwykle bogaty. Obejmuje 342 prace, artykuły oraz komunikaty naukowe, w tym około 80 zostało opublikowanych w renomowanych czasopismach o zasięgu światowym. Wśród wielu tematów badawczych, dużo

uwagi poświęcił badaniom czynności lewej komory chorego, zdrowego i wytrenowanego serca. Badania czynności lewej komory serca u sportowców, na materiale biegaczy długodystansowców, rozpoczął w 1975 r. podczas pracy w Ośrodku Kardiologicznym w Columbii. Kontynuował je przez następne piętnaście lat we współpracy z dr Władysławą Kolasieńską-Kloch, badając piłkarki ręczne i hokeistów. Wykazał, że lewa komora wytrenowanego serca pracuje w spoczynku według krzywej funkcji serca osób nieuprawiających sportu wyczynowego, a zmiany podokresów skurczu lewej komory serca sportowców, zachodzące pod wpływem wysiłku fizycznego, świadczą o odmiennym mechanizmie adaptacyjnym do wysiłku serca wytrenowanego; o mniejszej stymulacji adrenergicznej i większym znaczeniu mechanizmu Franka-Starlinga. Z innych badań wynikało, że pletwonurkowanie nie upośledza czynności lewej komory serca, natomiast pod wpływem treningu izometrycznego u ciężarowców obserwowano wpływ zarówno na morfologię serca, jak i wskaźniki czynności lewej komory. W badaniach byłych piłkarzy nie wykazano ujemnego odległego wpływu wieloletniego uprawiania piłki nożnej na stan układu sercowo-naczyniowego oraz czynność lewej komory serca. Podczas Sympozjum PTMS pt. Aktywność ruchowa w kreacji zdrowia i profilaktyce chorób osób dorosłych (Łódź, październik 1985), wygłosił wyczerpujący referat na temat roli długotrwałego treningu fizycznego w pierwotnej i wtórnej profilaktyce chorób serca. Był moderatorem konferencji okrągłego stołu pt. Serce sportowca, podczas XX Jubileuszowego Zjazdu PTMS (Warszawa, październik 1987). Swoje olbrzymie doświadczenie w zakresie kardiologii sportowej przedstawił w obszernym rozdziale zbiorowego podręcznika pt. „Medycyna Sportowa” (1991).

Od 1979 r. brał czynny udział w zjazdach i sympozjach naukowych Polskiego Towarzystwa Medycyny Sportowej, od 1981 r. był wybierany do władz Towarzystwa. Podczas posiedzeń Zarządu Głównego i obrad naukowych dał się poznać jako osobowość wybitna, formułując swoje myśli logicznie i odważnie, a w kontaktach osobistych był niezwykle serdeczny.

W opinii współpracowników i wychowanków był człowiekiem o niespotykanej prawości i pracowitości. W 1983 r. przyjął zaproszenie prezesa PTMS prof. Stanisława Kozłowskiego do udziału w Krajowym Zespole Specjalistycznym ds. Medycyny Sportowej, którego był przewodniczącym w latach 1986-1991. Obaj znakomici uczeni darzyli się nawzajem dużym szacunkiem, a ich współpraca, choć krótka, miała wpływ na rozwój polskiej medycyny sportowej.

Zmarł po kilkuletnim dzielnym zmaganiu z nieuleczalną chorobą w dniu 3 sierpnia 1991 r. w Krakowie. Miesiąc później, podczas 49. Posiedzenia Naukowego Polskiego Towarzystwa Kardiologicznego, które organizował, umieszczając w programie sesję kardiologii sportowej, minuta ciszy była skromnym wyrazem uczczenia zasług Profesora na polu polskiej kardiologii i medycyny sportowej.

W piętnastą rocznicę śmierci Profesora Dubiela, sesja kardiologii sportowej podczas I Międzynarodowego Kongresu Polskiego Towarzystwa Medycyny Sportowej – Medicina Sportiva 2006, będzie wyrazem hołdu środowiska sportowo-lekarskiego, oddanego niezapomnianemu Profesorowi, który w swoim pracowitym życiu, poświęcił tak dużo uwagi medycynie sportowej jako wybitny uczony, lekarz praktyk i działacz społeczny.

Bibliografia

1. Kawecka-Jaszcz J. Profesor Jerzy Paweł Dubiel – klinicysta i naukowiec. *Kardiologia Polska*, 1991; 34 (10): 270-1.
2. Kolasińska-Kloch W. Prof. dr hab. Jerzy Paweł Dubiel – klinicysta, naukowiec, wychowawca. *Medycyna Sportowa*, 1992; 8 (nr 25): 15.
3. Kuński H. Jerzy Paweł Dubiel. *Słownik biograficzny medycyny sportowej. Medycyna Sportowa*, 2006; 22 (3): 180-1.

WSPOMNIENIE (1937-1991) *

Prof. Jerzy Paweł Dubiel

Jerzy Paweł Dubiel urodził się w roku 1937 w Pólnie Wielkiej koło Oświęcimia jako najstarszy syn Mieczysława i Anny Dubiel.

Od najmłodszych lat wykazywał duże zainteresowanie literaturą – czytanie i kolekcjonowanie książek było jego pasją, którą uprawiał przez całe życie – ale ostatecznie, po zdaniu matury w 1954 roku, rozpoczął studia na Wydziale Medycznym AM w Krakowie, które ukończył w roku 1960. Po odbyciu wymaganego stażu podyplomowego w klinikach AM rozpoczął w 1962 roku pracę jako lekarz szkolny. Równocześnie zaczął pracować jako wolontariusz w I Klinice Chorób Wewnętrznych AM kierowanej przez prof. Leona Tochowicza, a także rozpoczął studia na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UJ, które ukończył w roku 1967, uzyskując stopień magistra filozofii.

Prof. Tochowicz szybko docenił jego zdolności i pracowitość i po roku pracy w roli wolontariusza zatrudnił go na stanowisku asystenta w Pracowni hemodynamiki, gdzie de facto rozpoczęła się jego kariera naukowa i kliniczna. To tutaj po raz pierwszy zapoznał się z takimi metodami diagnostycznymi układu krążenia, jak cewnikowanie serca, fonokardiografia czy polikardiografia. O zdolnościach i pracowitości młodego lekarza niech świadczy fakt, że już w 1965 roku, a więc po trzech latach pracy, przedstawił rozprawę na stopień doktora. Niestety, nagła śmierć promotora – prof. Tochowicza – spowodowała, że jej obrona odbyła się rok później.

Rok 1968 był istotny w życiu dr. J.P. Dubiela, gdyż wtedy, po nortyfikacji dyplomu lekarza i wygraniu konkursu American College of Cardiology, wyjechał na roczny staż do St. Joseph Helth Center w Syracuse (USA), gdzie pod kierunkiem prof. Gensiniego szkolił się w zakresie inwazyjnych metod oceny układu krążenia oraz zastosowania komputerów w badaniach hemodynamicznych. Pobyt ten rozpoczął nowy okres w jego pracy badawczej, charakteryzujący się dużym zainteresowaniem czynnościami serca oraz powiązaniem fizjologii krążenia z aspektami klinicznymi. Po powrocie do kraju reorganizował i modernizował Pracownię hemodynamiczną, której został kierownikiem, wprowadzając nowe metody diagnostyczne, takie jak cewnikowanie lewego serca, koronarografię i angiokardiografię. To w tej Pracowni przeprowadzono pierwsze wszczepienia czasowych dwubiegunowych elektrod dosercowych, wprowadzono do badań rutynowych testy czynnościowe serca oraz oznaczanie przepływu krwi przez naczynia wieńcowe metodą izotopową. Równolegle do intensywnych badań naukowych, które w 1973 roku zaowocowały rozprawą habilitacyjną, prowadził dr. J.P. Dubiel szkolenie lekarzy i personelu pomocniczego w pełnym zakresie badań hemodynamicznych. Do najważniejszych wyników uzyskanych w tym okresie należy z pewnością zaliczyć znalezienie dowodów na to, że za upośledzenie czynności lewej komory serca w zwężeniu lewego ujścia żylnego jest odpowiedzialny nie tylko czynnik mechaniczny, ale także mięśniowy. W tym samym roku dr. hab. J.P. Dubiel uzyskał specjalizację w zakresie kardiologii, a w roku następnym wyjechał po raz drugi do USA, tym razem na Uniwersytet (Missouri), gdzie na oddziale kardiologii przez rok zajmował się zarówno kardiologią kliniczną, jak i prowadził badania naukowe. W szczególności poznał tam nowe techniki diagnostyczne układu krążenia, takie jak: dynamiczna elektrokardiografia, echokardiografia, angiokardiografia ilościowa, elektrokardiografia wysiłkowa czy w końcu zastosowanie izotopów w diagnostyce niedotlenienia i zawału mięśnia serca. Metody te zostały przez niego wprowadzone do rutynowej diagnostyki w Pracowni Hemodynamiki AM w Krakowie.

Z osiągnięć naukowych tego okresu należy wymienić wykrycie, że tętniak lewej komory serca daje podobny obraz scyntygraficzny jak świeży zawał serca. Do USA wyjeżdżał jeszcze dwukrotnie. W roku 1979 pracował przez sześć miesięcy jako visiting professor na Uniwersytecie w Missouri, a w roku 1985 przebywał przez sześć tygodni

w Syracuse. Plonem tych pobytów było wprowadzenie w kierowanym przez niego Zakładzie Hemodynamiki i Angiokardiologii AM w Krakowie nowych metod badania układu krążenia, m.in. nieoperacyjnej techniki poszerzania naczyń wieńcowych. W 1986 roku, po objęciu stanowiska kierownika I Kliniki, rozszerzył prof. Dubiel zakres diagnostyki i leczenia chorób układu krążenia, wprowadzając metody elektrofizjologiczne, hemodynamiczne monitorowanie ciężkich stanów kardiologicznych oraz 24-godzinną rejestrację ciśnienia. Organizował ponadto nowe pracownie: elektrokardiograficzną, rehabilitacyjną i komputerową. Oprócz intensywniej działalności naukowej, która znalazła odzwierciedlenie w około 350 publikacjach, prof. Dubiel prowadził także zasługującą na uwagę działalność popularyzatorską oraz dydaktyczną. Opublikował szereg artykułów w „Problemach” i w „Problemach alkoholizmu”. Aktywnie uczestniczył w zjazdach, kongresach, sympozjach i konferencjach. Dowodem jego wysokiej pozycji naukowej były zaproszenia do przedstawiania referatów programowych na zjazdach i konferencjach Polskiego Towarzystwa Kardiologicznego i Towarzystwa Medycyny Sportowej. Łącznie przedstawił na tego typu imprezach ponad 200 prac. Bardzo owocna była także jego działalność dydaktyczna – był autorem i współautorem podręczników i skryptów („Badanie podmiotowe i przedmiotowe w chorobach wewnętrznych”, „Propedeutyka chorób wewnętrznych”, „Wprowadzenie do hemodynamiki klinicznej”) oraz słownika angielsko-polskiego terminów kardiologicznych. Brał czynny udział w dydaktyce podyplomowej, organizując kursy i szkolenia. Pod jego kierunkiem wielu lekarzy uzyskało specjalizację w zakresie chorób wewnętrznych i kardiologii, a także uzyskało tytuł doktorski.

W latach 1976-86 pełnił funkcję wojewódzkiego specjalisty ds. kardiologii w województwie rzeszowskim. Innym rozdziałem w życiu prof. Dubiela była działalność dydaktyczno-społeczna. Brał czynny udział w pracach Rady Szkoły AM w Krakowie, komisji zdrowia i komisji wydawniczej, a także komisji ds. przewodów doktorskich i habilitacyjnych. W latach 1984-87 był prodziekanem, a w latach 1987-1991 dziekanem Wydziału Lekarskiego. Prowadził także aktywną działalność na forum towarzystw naukowych. Jako sekretarz (1968-1978), wiceprzewodniczący (1978-1982) i przewodniczący (1982-1991) Krakowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Kardiologicznego regularnie organizował zebrania naukowo-szkoleniowe. W latach 1982-1991 był także członkiem Zarządu Głównego PTK. Podobną działalność prowadził w ramach Polskiego Towarzystwa Medycyny Sportowej jako członek Krajowego Nadzoru Specjalistycznego w zakresie Medycyny Sportowej (1982-1986), przewodniczący zespołu specjalistów w tej dziedzinie (1987-1991) oraz członek ZG PTMS (1982-1991). Wchodząc w skład rad redakcyjnych czasopism „Wychowanie Fizyczne i Sport”, „Medycyna Sportowa” oraz „Folia Medica Cracoviensis”, był recenzentem publikowanych w nich artykułów. Ponadto prof. Dubiel był członkiem Towarzystwa Internistów Polskich, Polskiego Towarzystwa Nadciśnienia Tętnicznego, Polskiego Towarzystwa Lekarskiego, Komisji Nauk Medycznych PAN oraz Komisji Patofizjologii Krążenia PAN. W randze Fellow należał do American College of Cardiology oraz do European Society of Cardiology.

Z licznymi obowiązkami naukowymi i dydaktycznymi oraz funkcjami pełnionymi na uczelni i w towarzystwach naukowych godził również działalność społeczną, m.in. w sekcji lekarskiej Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia i okręgowej komisji kontroli zawodowej. Za wieloletnią, wszechstronną i owocną działalność był odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi oraz srebrną odznaką Zasłużony Działacz Kultury Fizycznej. Odszedł w pełni sił intelektualnych na dwa tygodnie przed ukończeniem 54. roku życia. Spoczywa na cmentarzu w Luborzycy.

BRAT STANISŁAW